Latvijas Dabas fonda
2006. gada darbības pārskats

PRIVĀTĪPAŠUMS

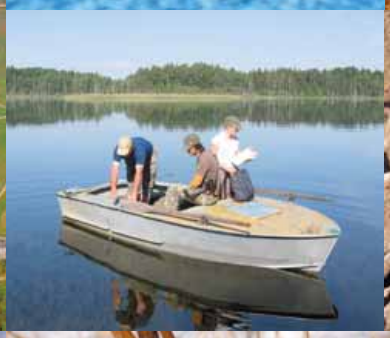

Latvijas Dabas fonds dibināts 1990. gadā un sešpadsmit gadu darbības laikā kļuvis par nozīmīgu dabas aizsardzības organizāciju Latvijā. Latvijas Dabas fonda **misija** ir Latvijas dabas daudzveidības saglabāšana. Lai to īstenotu, fonds darbojas dabas aizsardzības praktiskajā nodrošināšanā un sabiedrības izglītošanā par dabas daudzveidības nozīmi.

Galvenie darbības virzieni

- īpaši aizsargājamo dabas teritoriju plānošana;
- īpaši aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanas organizēšana;
- sugu un biotopu inventarizācija;
- sabiedrības izglītošana par dabas daudzveidības un dabas aizsardzības nozīmi;
- dabas aizsardzības politikas veidošana.

Saturs

Ievads 4
Palieņu pļavu atjaunošana Eiropas Savienības sugām un biotopiem 5
Purva biotopu aizsardzības plāna īstenošana Latvijā 6
Ziemeļgaujas ielejas aizsardzība un apsaimniekošana 7
Jaunu bioloģiski vērtīgu zālāju noteikšana 8
Sabiedrības iesaistīšana dabas daudzveidības saglabāšanai *Natura 2000* 9
Natura 2000 datu bāzes papildināšana 10
Dabas lieguma "Lielupes grīvas pļavas" dabas aizsardzības plāna ieviešana 10
Latvijas ligzdojošo putnu monitorings 11
ALICERA – lauku ainava un dabas aizsardzība 11

Dabas aizsardzības plānu izstrāde īpaši aizsargājamām dabas teritorijām:

Dabas liegums "Burgas pļavas" 12
Dabas liegums "Rūjas paliene" 12
Dabas liegums "Lielupes palienes pļavas" 13
Dabas liegums "Lielie Kangari" 13
Dabas liegums "Tebras ozolu meži" 14
Dabas parks "Vilce" 14

Apmeklējiet Latvijas Dabas fonda mājas lapu internetā:

www.ldf.lv

Osmoderma eremita

Ievads

Kā jūtas daba Latvijā? Vai pagājušais gads ir nesis būtiskus uzlabojumus dabas aizsardzības nozarē? Kāda ir sabiedrības attieksme pret dabu? Vai dabas daudzveidība sniedz mums taustāmu ekonomisku labumu?

Uz katru no šiem jautājumiem iespējamas vairākas atbildes. Daudz ir darīts, izveidojot un apsaimniekojot *Natura 2000* teritorijas Latvijā, ir vairāk domāts par sabiedrības izglītošanu. Tomēr jautājums par to, vai dabas aizsardzība ir ekonomiski izdevīga, nereti joprojām ir pirmais, ko uzdod zemes īpašnieks, ja aicinām to sargāt lapkoku praulgrauzi piemājas vecajā ozolā vai jumstiņu gladiolu pamazām krūmiem aizaugošajā pļavā.

Skatoties ārpus Latvijas robežām, redzam, ka sabiedrības izpratne pieaug, tāpat pieaug arī politiskā atbildība par dabas daudzveidības saglabāšanu. Viens no Eiropas Savienības dabas aizsardzības tuvākajiem kopējiem mērķiem ir, sākot ar 2010. gadu apturēt dabas daudzveidības samazināšanos. Vai katrs no mums ir darījis visu iespējamo, lai šis mērķis īstenotos arī Latvijā?

Latvijas Dabas fonds ik gadus īsteno dabas aizsardzībai nozīmīgus pasākumus, kuru mērķi saskan ar fonda misiju – dabas daudzveidības saglabāšana Latvijā. 2006. gadā vairāk nekā 120 cilvēku kopīgi strādāja dažādu LDF īstenotu dabas aizsardzības projektu ietvaros. Visa gada garumā mēs aktīvi darbojāmies, uzskaitot sugas, izstrādājot dabas aizsardzības plānus, organizējot aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanu un iesaistot sabiedrību izglītojošos pasākumos. Kamēr vieni cirta krūmus, skaitīja griezes vai piedalījās dabas aizsardzības politikas veidošanā, pa Latviju ceļoja izteiksmīga fotoizstāde, ļaujot dzīvniekiem, augiem un Latvijas ainavām stāstīt par to, kāpēc daba ir tik īpaša un nozīmīga, - vienkārši tāpēc, ka tā IR un tai ir tiesības BŪT nākotnē.

Mēs vēlamies lai ikviens saprastu, ka saglabāt dabas daudzveidību nozīmē sniegt jaunu papildu impulsu tautsaimniecībai ilgtermiņā. Ko mēs darīsim izcirstā mežā, apbūvētā un noasfaltētā palienē vai nosusinātā purvā? Kur mēs radīsim iedvesmu jaunām idejām, enerģiju darbiem un atpūtu no civilizācijas stresa? Dabas daudzveidība ir cieši saistīta ar mūsu ekonomisko un sociālo attīstību, tāpēc Latvijas Dabas fonda vārdā aicinu ikvienu darīt visu iespējamo, lai to saglabātu!

Ivars Kabucis

LDF Padomes priekšsēdētājs

Rūjas paliene jūnija novakarē. Foto: Ainārs Auniņš

Užavas augštece. Foto: Jānis Reihmanis

Palieņu pļavu atjaunošana Eiropas Savienības sugām un biotopiem

Projekta norises laiks: 2004. gada oktobris – 2008. gada jūnijs.

Sadarbības partneri: Dabas aizsardzības pārvalde, Ziemeļvidzemes biosfēras rezervāts, Latvijas Ornitoloģijas biedrība un 22 pašvaldības.

Finansētāji: Eiropas Komisijas LIFE-Daba programma, Apvienoto Nāciju Organizācijas Attīstības programma, Pasaules Vides fonds, Latvijas Republikas Vides ministrija.

Norises vietas: 15 īpaši aizsargājamas dabas teritorijas – *Natura 2000* vietas visā Latvijā: Kalnciema pļavas, Sitas un Pededzes paliene, Mugurves pļavas, Pededzes lejtece, Dvietes paliene, Burgas pļavas, Sedas purvs, Vidusburtnieks, Rūjas paliene, Burtnieku ezera pļavas, Lielupes palienes pļavas, Svētes paliene, Raķupes ieleja, Durbes ezera pļavas, Užavas augštece.

Projekta vadītāja: Inga Račinska

Projekta mērķi:

- bioloģiski vērtīgāko un pašlaik aizaugošo palieņu pļavu atjaunošana;
- palieņu pļavu ilgtspējīgas apsaimniekošanas organizēšana, saglabājot apdraudētajām sugām piemērotas dzīvotnes.

Galvenās darbības 2006. gadā

Atjaunotas palieņu pļavas 2400 ha platībā (kopš projekta sākuma). Pļavu atjaunošana ietver krūmu novākšanu, pļaušanas atsākšanu gadiem neapsaimniekotās pļavās, kontrolētu kūlas dedzināšanu biotopu atjaunošanas nolūkos un ganīšanu.

Turpināti zinātniskie pētījumi visās 15 īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, veicot naktsputnu uzskaites, vērtējot dzīvotņu atjaunošanas ietekmi uz skaita izmaiņām.

Sagatavoti vai atjaunoti piecu projekta teritoriju dabas aizsardzības plāni, kas nodrošina līdzsvarotu attīstību un dabas aizsardzības prioritāti turpmākajiem desmit gadiem. Plānu izstrāde notikusi ar vietējo iedzīvotāju un pašvaldību aktīvu līdzdalību.

Gūta pieredze, braucot uz Pripjatas upes palieni Baltkrievijā, kas ir lielākās pārplūstošās pļavu platības Eiropā, un līdzīgu LIFE-Daba projektu Somijā. Pieredzes braucienos piedalījās projekta sadarbības partneri, žurnālisti un čaklākie zemnieki, kuri devuši būtisku ieguldījumu palieņu pļavu atjaunošanā kādā no projekta vietām.

Divu semināru laikā zemes īpašnieki mācīti par dabai draudzīga tūrisma organizēšanu īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

Sadarbojoties ar ARK fondu no Nīderlandes, divās projekta teritorijās (Dvietes paliene un Mugurves pļavas) uzsākta dzīvei savvaļā pielāgotu liellopu ganīšana.

Izdoti informatīvie bukleti par sešām projekta teritorijām, kā arī dabā uzstādīti deviņi informācijas stendi, kas popularizē dabas daudzveidības saglabāšanas ideju un informē par teritorijas dabas vērtībām un dabai draudzīgiem saimniekošanas veidiem.

Daudz darīts sabiedrības informēšanas jomā, sadarbojoties ar dažāda mēroga plašsaziņas līdzekļiem. Sadarbībā ar TV raidījumu "Zaļais īpašums" tapuši divi sižeti par projekta teritorijām.

Inga Račinska, Andris Klepers

Vasenieku purva ainava. Foto: Māra Pakalne

Dabas vērotāji uz cenas tīreļa laipas. Foto: Valda Baroniņa

Purva biotopu aizsardzības plāna īstenošana Latvijā

Norises laiks: 2004. gada septembris – 2008. gada decembris.

Sadarbības partneri: Rīgas Meža aģentūra, Dabas aizsardzības pārvalde, VAS "Latvijas valsts meži", Meža pētīšanas stacija, Mārupes pagasta padome, Babītes pagasta padome, Valsts Vides dienesta Ventspils reģionālā vides pārvalde, Olaines vēstures un mākslas muzejs, Usmas pagasta padome, Puzes pagasta padome, Aiviekstes pagasta padome, Kalsnavas pagasta padome, Vietalvas pagasta padome, Latvijas Valsts mežzinātnes institūts "Silava", a/s "Olaines kūdra", Popes pagasta padome.

Finansētājs: Eiropas Komisijas LIFE-Daba programma.

Projekta norises vieta: četri dabas liegumi un *Natura 2000* vietas – Cenas tīrelis, Stiklu purvi, Klāņu purvs un Vesetas palienes purvs.

Projekta vadītāja: Dr. biol. Māra Pakalne.

Projekta mērķis: īstenot prioritāros dabas aizsardzības un apsaimniekošanas pasākumus, ko nosaka 2003. gadā izstrādātais "Purva biotopu aizsardzības plāns".

Cenas tīrelis un Stiklu purvi iekļauti putniem starptautiski nozīmīgo vietu sarakstā. Visu minēto teritoriju kopējā platība ir 10 808 ha.

2006. gadā īstenoti 17 dažādi projektā paredzēti pasākumi, no kuriem nozīmīgākie ir purvu apsaimniekošanas praktiskie darbi.

Turpināti hidroloģiskie pētījumi un izstrādāti trīs tehniskie projekti dambju būvei Cenas tīrelī, Vasenieku un Klāņu purvā.

Lai samazinātu purva susināšanas negatīvo ietekmi, saskaņā ar izstrādātajiem tehniskajiem projektiem veikta dambju būve uz grāvjiem Cenas tīrelī. Izmantojot gan ekskavatoru, gan arī ar roku darbu, Cenas tīrelī uzbūvēti pavisam 180 kūdras dambji un dambiši. Lai iepazīstinātu Cenas tīreļa apmeklētājus ar purva vērtībām, izbūvēta purva laipa ar astoņām izmaiņas un divām atpūtas vietām gandrīz 2 km garumā.

Stiklu un Klāņu purva dabas liegumā četrās esošajās un perspektīvajās medņu riesta vietās veikta mežu apsaimniekošana. Izcirsti krūmi Vesetas palienes purva aizaugošajā daļā, lai aizkavētu purva aizaugšanu ar bērziem un niedrēm.

Cenas tīrelī, Vasenieku purvā, Klāņu purvā un Vesetas palienes purvā turpināti patstāvīgie hidroloģiskie novērojumi 120 punktos gan purvu dabiskajās, gan arī ietekmētajā daļās.

2006. gadā oktobrī organizēts projekta Vidus seminārs, kurā piedalījās projekta partneri, kā arī citu Latvijas LIFE-Daba projektu pārstāvji. Dalībnieki iepazinās ar darba rezultātiem un apmeklēja jauno purva laipu un purva dambju vietas.

Sagatavoti un publicēti bukleti par Cenas tīreli un Klāņu purvu, kas ietver izsmeļošu informāciju par konkrēto vietu, purva vērtībām, purvu veidošanās gaitu, sugām un biotopiem, ietekmēm uz purviem un purvu apsaimniekošanas pasākumiem. Sagatavots informatīvs purva ceļvedis par dažādiem purva biotopiem un sugām, ko izmantos kā izdales materiālu skolēniem, apmeklējot purva laipu.

Turpināta filmas uzņemšana par purviem, kuros notika dambju un laipas būve, kā arī medņu riesta vietu apsaimniekošana.

Maijā noorganizēts pieredzes apmaiņas brauciens uz Īriju, kur bija iespēja iepazīties ar Īrijas purvu ekspertu pieredzi purvu atjaunošanā un aizsardzībā, apsekojot vairāk nekā 10 purvus, kuros veiksmīgi notiek purvu hidroloģiskā izpēte un purva biotopu atjaunošana. Apsekota Īrijas LIFE-Daba projekta vieta, kurā atjauno purvus un slapjos mežus, kā arī būvē dambjus un veic ūdens līmeņa mērījumus.

Projektā paveiktā darba rezultāti gan mutisku, gan arī stenda referātu veidā prezentēti piecās starptautiskās konferencēs un semināros – Baltijas un Skandināvijas valstu sadarbības projekta seminārā Zviedrijā, Starptautiskās purvu aizsardzības grupas simpozijā Somijā, 5. Eiropas ekoloģiskās atjaunošanas konferencē Vācijā, Starptautiskajā starpdisciplinārajā konferencē HydroEeco Čehijā, kā arī Starptautiskajā konferencē "Bioloģiskā daudzveidība – no gēniem līdz biotopiem" Šveicē.

Lai veiksmīgi īstenotu paredzētos darbus, ir bijusi laba sadarbība ar projekta partneriem gan semināru organizēšanā, gan arī apsaimniekošanas pasākumu veikšanā.

2006. gada oktobrī noorganizēts starptautisks seminārs un ekskursija uz Cenas tīreli, kurā piedalījās Igaunijas un Latvijas purvu eksperti, kuriem demonstrēja dambju būves gaitu Cenas tīrelī, kā arī laipas būvniecību.

Māra Pakalne

Ziemeļgaujas ieleja no putna lidojuma. Foto: Edmunds Račinskis

Dabisko pļavu apsaimniekotāji. Foto: Viesturs Lārmanis

Ziemeļgaujas ielejas aizsardzība un apsaimniekošana

Norises laiks: 2003. gada oktobris – 2007. gada decembris.

Sadarbības partneri: VAS "Latvijas valsts meži", Zaubes kooperatīvs, Vides projekti, Vidzemes attīstības aģentūra, Gaujienas pagasta padome un Virešu pagasta padome.

Finansētājs: Eiropas Komisijas LIFE-Daba programma, Latvijas Vides aizsardzības fonds, Latvijas Republikas Vides ministrija.

Norises vieta: aizsargājamo ainavu apvidus "Ziemeļgauja" (ietilpst Valmieras, Valkas un Alūksnes rajonā).

Projekta vadītāji: Ilze Vilka, Viesturs Lārmanis.

Projekta mērķi:

- nodibināt aizsargājamo teritoriju Ziemeļgaujas ielejā un iekļaut to starptautiskajā aizsargājamo teritoriju tīklā *Natura 2000*;
- izstrādāt teritorijas dabas aizsardzības plānu;
- uzsākt dabas aizsardzības plāna ieviešanu, veicot dzīvotņu apsaimniekošanu paraugteritorijās.

Projekts ietver dabas vērtību apzināšanu un kartēšanu, dabas aizsardzības plāna un individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu izstrādi aizsargājamo ainavu apvidum "Ziemeļgauja". Paredzēta arī mikroliegumu veidošana dabai vērtīgajās mežaudzēs un kompensāciju izmaksas privātajiem zemes īpašniekiem par stingriem mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem tajās. Sadarbībā ar saimniekiem īstenota pļavu un ganību atjaunošanu un uzturēšana. Veikta īpaši aizsargājamo meža dzīvotņu apsaimniekošana un izvērtēta visu veikto saimniecisko darbību ietekme uz dabisko procesu norisēm (pasākumu monitorings). Liela nozīme pasākumu ieviešanai ir informatīvi izglītojošai darbībai, kas veikta plānveidīgi un regulāri.

2006. gada laikā paveikta precīza aizsargājamo sugu un dzīvotņu apzināšana, īstenota iegūto datu apstrāde un digitālo karšu sagatavošana. Ievāktā informācija izmantota dabas aizsardzības plāna un individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu izstrādē. Precīza zinātniskā informācija bija ļoti noderīga praktisko apsaimniekošanas plānu izstrādē atsevišķām zemnieku saimniecībām. Šāds plāns zemes īpašniekam ļauj rast pamatojumu viņa saimnieciskajām darbībām, sniedzot precīzas atbildes, kā rīkoties dažādās situācijās un kā viņa darbības ietekmēs dzīvo dabu.

Pētījumu laikā atrastajiem īpaši aizsargājamiem meža biotopiem privātajos mežos uzsākta mikroliegumu izveide. Līdz šim jau izveidoti 25 mikroliegumi 44 ha platībā, kam ir būtiska nozīme šo vietu aizsardzības režīma nodrošināšanā tālākā nākotnē. Par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem šajos mikroliegumos projektā plānota kompensāciju izmaksa zemes īpašniekiem.

Papildus jau esošajām četrām dabisko pļavu un ganību apsaimniekošanas paraugteritorijām 2006. gadā izveidotas vēl divas – Valkas pagasta "Vekšos" un Zvārtavas pagasta "Pēdraudzēs". Šajās saimniecībās veikta dabisko pļavu atjaunošana, izcērtot krūmus, un ierīkotas ganību teritorijas, kurās ganās gaļas liellopi. Pavisam projekta ietvaros līdz šim atjaunoti 270 ha dabisko pļavu un ganību. Turpinās pļavu uzturēšana atbilstoši projekta laikā noslēgtajiem līgumiem 320 ha platībā.

2006. gadā turpinājās meža biotopu un medņu riesta vietu apsaimniekošana. Līdz šim apsaimniekošanas pasākumi veikti 300 ha platībā. Tie ietver egļu paaugas un pameža izciršanu boreālajos mežos, krūmu un zemāku koku novākšanu ap biokokiem (piemēram, lieliem ozoliem) un aizsprostu ierīkošanu uz meliorācijas grāvjiem, lai nodrošinātu optimālu ūdenslīmeņa režīmu divās medņu riesta vietās.

Informatīvi izglītojošo pasākumu ietvaros 2006. gadā notika semināri par mežu un pļavu apsaimniekošanu. Sadarbībā ar režisoru Kasparu Gobu tapusi filma par Ziemeļgauju, dabu un cilvēkiem tajā. Sadarbībā ar pašvaldībām uzsākta divu dabas izziņas taku ierīkošana.

Ilze Vilka

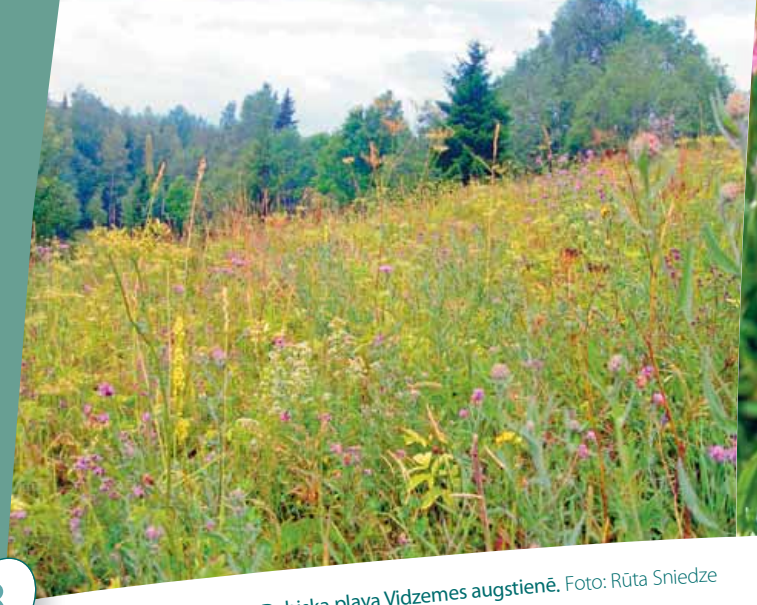

Dabiska pļava Vidzemes augstienē. Foto: Rūta Sniedze

Dabisku pļavu indikatorsuga – dzirkstelīte. Foto: Ilze Čakare

Jaunu bioloģiski vērtīgu zālāju noteikšana

Norises laiks: 2006. gada aprīlis – 2006. gada novembris.

Projekta pasūtītājs un finansētājs: Latvijas Republikas Zemkopības ministrija.

Norises vieta: visa Latvijas teritorija.

Projekta vadītāja: Daina Bojāre

Projekta mērķis: noteikt jaunus bioloģiski vērtīgus zālājus, lai papildinātu jau esošo bioloģiski vērtīgo zālāju tīklu Latvijā.

Dabisko zālāju inventarizācija notika jau otro sezonu pēc kārtas. Ļoti bieži kā bioloģiski vērtīga zālāja sinonīms lietots apzīmējums – dabiskās pļavas vai dabiskās ganības. Tie tomēr ir šaurāki jēdzieni un neaptver visus bioloģiski vērtīgos zālājus. Projektā paveiktā darba rezultāti tālāk nodoti Lauku atbalsta dienestam, kas tos izmanto, lai Lauku attīstības plāna ietvaros atbalstītu bioloģiski vērtīgo pļavu apsaimniekošanu – ganīšanu un vēlo pļaušanu. Tās ir platības, kuru īpašnieki vai apsaimniekotāji var pretendēt uz agrovides atbalsta maksājumiem par bioloģiski vērtīgo zālāju uzturēšanu.

Projekta norises etapi:

- sabiedrības informēšana par zālāju pieteikšanas kārtību;
- iesniegto pieteikumu reģistrēšana;
- zālāju apsekošana un novērtēšana;
- apsekošanas rezultātu apkopošana;
- informatīvo vēstuļu nosūtīšana zālāju īpašniekiem par apsekojuma rezultātiem;
- bioloģiski vērtīgu zālāju robežu digitāla iezīmēšana Lauku atbalsta dienesta datu bāzē.

2006. gada sezonā zālāju apsekošana veikta aptuveni 1633 saimniecībās, no kurām bija saņemti pieteikumi. Visvairāk apsekošanai pieteikti bija zālāji Madonas un Balvu rajonā, turpretī ļoti nedaudz – Rīgas, Dobeles un Jelgavas rajonā.

Zālāju apsekošanā un izvērtēšanā piedalījās 21 eksperts. Bioloģiski vērtīgu zālāju izdalīšana notika saskaņā ar iepriekšējo gadu pļavu inventarizācijas projekta ietvaros sagatavoto metodiku un tajā noteiktajiem vērtēšanas kritērijiem. Pamatā visus zālājus novērtēja pēc to dabiskuma, sastopamo sugu daudzveidības, neielaboto pļavu indikatorsugu skaita un atbilstības Latvijas Biotopu klasifikatorā noteiktajiem biotopiem. Metodikā iekļauti arī noteikti kritēriji putniem nozīmīgu zālāju izdalīšanā. Par putniem nozīmīgām uzskata dabiskas un ekstensīvi apsaimniekotas upju un ezeru palieņu pļavas neatkarīgi no to botāniskā sastāva, kā arī meliorētās palieņu pļavas, kurās saglabājies dabiskajām pļavām raksturīgs reljefs – vecupes vai to paliekas, mitras ieplakas u.tml. ainavas elementi.

Projekta ietvaros apsekoti aptuveni 4030 zālāji 13 601 ha platībā. Par bioloģiski vērtīgiem atzīti 1652 zālāji 5344 ha platībā (40% visu apsekoto zālāju).

Visvairāk jaunu, kritērijiem atbilstošu un bioloģiski vērtīgu zālāju bija Balvu, Madonas un Ludzas rajonā. Lai arī Madonas, Daugavpils un Alūksnes rajonā apsekotās platības bija ievērojami lielas, tomēr par bioloģiski vērtīgiem atzīta tikai neliela daļa. Savukārt Kuldīgas un Ventspils rajonā bioloģiski vērtīgo zālāju platība izrādījās lielāka nekā apsekošanai pieteikto zālāju platība, kas skaidrojams ar to, ka gar upēm konstatētas putnu daudzveidībai nozīmīgas lielas vienlaidu platības un noteiktas kā bioloģiski vērtīgi zālāji.

Papildus projekta tiešajiem uzdevumiem noteikts vēl viens – papildināt jau esošo dabisko pļavu raksturojuma datu bāzi, reģistrējot ziņas par no jauna noteiktajiem bioloģiski vērtīgajiem zālājiem. Pļavu raksturojums un to apsaimniekošana būs noderīga informācija monitoringa organizēšanai šajos zālājos. Lauku atbalsta dienesta kartēs šajā gadā jaunatklātie vērtīgie zālāji iezīmēti zaļā krāsā, un tas dod iespēju saimniekiem pieteikties agrovides maksājumu saņemšanai, bet neuzliek to par pienākumu. Tā kā liela daļa šo dabai vērtīgo platību atrodas ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, agrovides politikas atbalstīšana ir ļoti nozīmīgs solis dabas daudzveidības saglabāšanā. Agrovides maksājums darbojas kā motivējošs instruments, lai to nodrošinātu. Jāpiebilst, ka joprojām pastāv dabisku pļavu platības, kas nav reģistrētas.

Daina Bojāre

Fotoizstāde viesojas Strenču pilsētā. Autors: Ilze Salna

Dabas parka "Dvietes paliene" zemes īpašnieki gūst pieredzi demonstrācijas saimniecībā "Atāli". Foto: Andris Klepers

Sabiedrības iesaistīšana dabas daudzveidības saglabāšanai *Natura 2000*

Norises laiks: 2006. gads.

Finansētājs: Latvijas Vides aizsardzības fonds.

Projekta norises vieta: visa Latvija.

Projekta vadītāja: Ilze Salna.

Projekta aktualitāte un mērķi

Eiropas Savienības īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīkla *Natura 2000* stratēģiskais mērķis ir no 2010. gada apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos visā Eiropā, tai skaitā arī Latvijā. Kā to īstenot Latvijā, ja sabiedrībā dominē drīzāk negatīvs viedoklis par dabas aizsardzību, sabiedrība kopumā ir vāji informēta par savām iespējām, tiesībām un pienākumiem. Vēl vairāk – daļa sabiedrības atklāti izrāda pretestību dabas sargātāju centieniem, to skaitā arī vietējo vai reģionālo lēmumu pieņēmēju līmenī. Tāpēc Latvijas Dabas fonds izstrādāja un ar Latvijas Vides aizsardzības fonda finansējumu īstenoja projektu, lai palielinātu *Natura 2000* atpazīstamību valstī un iesaistītu teritorijai piederošos cilvēkus – apsaimniekotājus, īpašniekus, lēmumu pieņēmējus un teritoriju apmeklētājus – apzināties dabas daudzveidības nozīmību un respektētu šīs vērtības. Projekta mērķis: paaugstināt visu iesaistīto pušu un sabiedrības zināšanu un izpratnes līmeni par dabas daudzveidību un tās saglabāšanas nepieciešamību, kā arī veicināt sabiedrības ieinteresētību un līdzdalību Latvijas dabas vērtību saglabāšanā.

Projekta pasākumi

Forums *"Natura 2000* Latvijā – sabiedrības līdzdalība un atbildība". Forumā piedalījās dabas aizsardzības speciālisti, īpaši aizsargājamo dabas teritoriju administrāciju, valsts un nevalstisko organizāciju un pašvaldību pārstāvji. Foruma mērķis: auditorijas informētības un izpratnes līmeņa pieaugums, radot bāzi efektīvai pieredzes apmaiņai un labākās prakses pārņemšanai par valsts institūciju, *Natura 2000* teritoriju administrāciju, pašvaldību un NVO sadarbību ar zemes īpašniekiem un apsaimniekotājiem *Natura 2000* vietās. Pēc foruma izdots rekomendējošs tēžu krājums par darbu ar sabiedrību īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

Ceļojošā brīvdabas foto izstāde "Dabas vērtības *Natura 2000* – iepazīsti un saudzē!" Projekta ietvaros sagatavota brīvdabas foto izstāde, ko veido 40 lielformāta krāsu fotogrāfijas, kas izvietotas uz pieciem brīvdabas stendiem. Tās ir fotogrāfijas, kas izceļ Latvijas dabas daudzveidību – gan lielus retumus, gan vienkāršas, taču neatņemamas dabisku ekosistēmu sastāvdaļas. To autori lielākoties ir dabas eksperti, kuri ikdienā redz šīs dabas vērtības, taču nav profesionāli fotogrāfi. Izstāde viesojusies visos Latvijas rajonos un Rīgā (kopā 27 izstādes), tā plaši atspoguļota reģionālajos plašsaziņas līdzekļos. Izstādes formāts – novietojums brīvā dabā parasti pilsētu centrālajā laukumā vai apmeklētāju iecienītās vietās – sniedza iespēju daudz plašākam sabiedrības lokam uzzināt par dabas daudzveidību un tās sargāšanas nozīmi Latvijā.

Demonstrācijas saimniecības. Apmācot un veidojot sadarbību ar četru demonstrācijas saimniecību īpašniekiem katrā Latvijas novadā, popularizētas ilgtspējīgas saimniekošanas metodes *Natura 2000* teritorijās. Šajās saimniecībās noorganizēti 13 semināri, kuros piedalījās saimnieki no paraugsaimniecībai tuvākās apkārtnes, kuru īpašums atrodas aizsargājamā dabas teritorijā. Radošās diskusijas un daudzie jautājumi liecināja par pareizu metodi, kā vislabāk gūt vērtīgu pieredzi turpmākai saimniekošanai ar videi draudzīgām metodēm. Demonstrācijas saimniecības bija – "Drubazas" Sabiles novadā, "Atāli" Augšzemē – Ilūkstes novadā, "Silmalas" Litenes pagastā un "Bērzlejas" Alsungas pagastā.

Ilze Salna, Andris Klepers

Eksperti veic pētījumus Latgales ezeros. Foto: Valda Baroniņa

Dabiskās pļavas Lielupes grīvā. Foto: Ivars Kabucis

Natura 2000 datu bāzes papildināšana

Norises laiks: 2006. gads.

Finansētājs: Latvijas Vides aizsardzības fonds.

Projekta norises vieta: *Natura 2000* teritorijas Latvijā.

Projekta vadītāja: Liene Salmiņa.

Projekta mērķis: papildināt *Natura 2000* datu bāzi ar jaunāko informāciju par Eiropas Padomes Biotopu direktīvas sugu un biotopu sastopamību Latvijas *Natura 2000* teritorijās.

Apkopota un aktualizēta informācija no 81 dabas aizsardzības plāna, kas sagatavoti laika posmā no 2004. līdz 2006. gadam, no LIFE-Daba projekta "Piekrastes biotopu aizsardzība un apsaimniekošana Latvijā" (2004.–2006. g.), kā arī izmantota Latvijas Entomologu biedrības, atsevišķu ekspertu, Slīteres un Ķemeru nacionālā parka un Teiču dabas rezervāta administrācijas sniegtā informācija. Projekta laikā papildus veiktas 189 ekspedīcijas uz *Natura 2000* teritorijām, iesaistot 25 ekspertus. Izvērtēta Biotopu direktīvas I pielikuma biotopu un II pielikuma sugu sastopamība un aizsardzības līmenis *Natura 2000* teritorijās projekta sākumā un beigās. Var secināt, ka lielākajai daļai sugu un biotopu to sastopamība un aizņemtā platība *Natura 2000* teritorijās ir palielinājusies. Ievērojami papildināts arī citu īpaši aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu saraksts *Natura 2000* teritorijās.

2006. gadā sagatavots sugas stāvokļa izvērtējums trijām zivju sugām (jūras nēģis, lapreņģe un kaze), vienai sikspārņu sugai (Eiropas platausis) un vienam biotopam (Upju grīvas). Sagatavoti zinātniskie pamatojumi par triju zivju sugu (lasis, salate un upes nēģis) un divu biotopu (Ozolu meži un Sugām bagātas atmatu pļavas) izplatību Latvijā. Zinātniskie pamatojumi papildināti ar kartogrāfisko materiālu, kurā attēlota jaunākā informācija.

Izvērtēti divi nevalstisko organizāciju priekšlikumi par jaunu *Natura 2000* vietu izveidošanu diviem biotopiem – Klajas iekšzemes kāpas ar kāpsmildzenes pļavām un Kaļķaini zāļu purvi ar rūsgano melnceri.

Liene Salmiņa

Dabas lieguma "Lielupes grīvas pļavas" dabas aizsardzības plāna ieviešana

Norises laiks: 2006. gads.

Finansētājs: Latvijas Vides aizsardzības fonds.

Projekta norises vieta: dabas liegums "Lielupes grīvas pļavas" – Jūrmalas pilsēta.

Projekta vadītājs: Ivars Kabucis.

Projekta mērķis: ieviest pasākumus, kas teritorijai paredzēti iepriekš izstrādātajā dabas aizsardzības plānā, nodrošinot pļavu pļaušanu un izveidojot apmeklētāju informatīvos stendus.

Lielupes grīva ir viena no nedaudzajām vietām Latvijā, kur varēja veidoties lielas upes grīvai raksturīgi biotopi – plaša paliene, kas applūst arī vētras laikā, kad vējš no Rīgas jūras līča iepūš iesāļo ūdeni. Upes bagātīgi nestās dūņas mēslo smilšainā līdzenuma neauglīgās augsnes, kurām lielu mitrumu nodrošināja pavasara pali, vasaras lietavas un jūras vēji. Vasarā augstākās vietās vieglās augsnes ātri izžūst un var pat pilnīgi izkalst.

Lielupes krasti līdz 19. gadsimta beigām bija nozīmīgs iztikas avots apkaimes saimniecībām: tur ganīja lopus un pļāva sienu, sausākajās vietās ierīkoja sakņu dārzus. Attīstoties kūrvietām, laukos un pļavās iegūtos labumus pārdeva atpūtniekiem. Lai samazinātu mitrumu un atvieglotu pļavu apsaimniekošanu, palienē raka grāvjus. Lielākie nosusināšanas darbi veikti 20. gs. 60. gados, kad pie Bulduriem izraktie dziļie novadgrāvji nodrošināja ražīgas kultivētas ganības Bulduru sovhoztehnikumam.

Daļā palienes pie Dzintariem un Bražuciema ierīkoja mazdārziņus. 20. gs. 90. gados pļavu pļaušanu pārtrauca, un tās sāka aizaugt vispirms ar niedrēm, tad ar kārkliem, bērziem un melnalkšņiem. Lieguma dabas aizsardzības plāns paredz pļaut niedrājus un pļavas vai arī atjaunot ganīšanu tajās. Pamesto mazdārziņu platības paredzēts attīrīt no piegružojuma un atjaunot tajās pļavas, turpmāk nodrošinot to regulāru pļaušanu dabas vērtību saglabāšanai. Sadarbībā ar Jūrmalas pilsētas domi dabas aizsardzības plānā paredzētās darbības īstenotas daļēji, un daļu no darbībām paredzēts pabeigt 2007. gadā.

Ivars Kabucis

Par izmaiņām dabā var arī spriest pēc parastāko putnu sugu ligzdošanas skaita izmaiņām ilgstošā laika posmā. Lauku zvirbuļi. Foto: Andris Klepers

Skolēnu ekskursijas vadīšana saimniecībā "Drubazas". Foto: Andris Klepers

Latvijas ligzdojošo putnu monitorings

Norises laiks: 2006. gads.

Finansētājs: Latvijas Vides aizsardzības fonds.

Projekta norises vieta: visa Latvijas teritorija.

Projekta vadītājs: Ainārs Auniņš.

Projekta mērķis: nodrošināt ligzdojošo putnu monitoringa datu rindu nepārtrauktību un turpmāku "vecā" un "jaunā" monitoringa datu savietojamību, kā arī nodrošināt 2006. gada datu ieguvi ES strukturālajam indikatoram "Lauku putnu indekss".

Projekta kontekstā monitorings nozīmē dabas vides stāvokļa novērošanas, izvērtēšanas un prognozēšanas informatīvās sistēmas ieviešanu. Tādejādi iespējams fiksēt izmaiņas dabā un arī paredzēt, kādā virzienā tās attīstīsies. Viens no precīziem šādu izmaiņu novērtēšanas indikatoriem ir putnu sugas, kuru ligzdošanas skaita izmaiņas var signalizēt par kādām lielākām pārmaiņām ekosistēmā kopumā. Tāpēc ļoti būtiski ir uzkrāt šādus novērojumus un ievākt tos pēc ilgstošā laika posmā salīdzināmām metodēm.

2005. gadā būtiski pārskatīja Vides nacionālās monitoringa programmas Bioloģiskās daudzveidības daļu. Jaunās programmas paredzētais Dienas putnu monitorings turpmāk aizstās un papildinās līdzšinējo Lauku putnu un biotopu monitoringu. Agrāk šie novērojumi bija iekļauti divās atsevišķās sadaļās: Pļavu un lauksaimniecības zemju biotopu un sugu, kā arī Purvu biotopu un sugu monitoringa apakšprogramma.

Lai nodrošinātu šo datu savietojamību, pārejot no līdzšinējās sistēmas uz jauno Dienas putnu monitoringu, 2006. gadā bija jāveic putnu uzskaites ne tikai pēc "jaunās", bet arī pēc "vecās" metodikas. Projekta pilns nosaukums ir "Ligzdojošo putnu monitoringa datu nepārtrauktības un savietojamības nodrošināšana, mainoties vides nacionālās monitoringa programmas Bioloģiskās daudzveidības daļai".

Projekta rezultātā veikta iegūto datu analīze, kā arī sagatavots 2006. gada "Lauku putnu indekss". Izstrādāta metodika abu monitoringa programmu datu savietošanai. Iegūts vairāk nekā 50 sugu 2006. gada populāciju indeksu, aprēķināti kompleksie indikatori, aprēķināti sugu populāciju īstermiņa un ilgtermiņa trendi un veikta to klasifikācija.

Ainārs Auniņš

ALICERA - lauku ainava un dabas aizsardzība

Norises laiks: 2006. gads.

Finansētājs: INTERREG IIIC

Projekta norises vieta: visa Latvija.

Projekta vadītājs: Andris Klepers.

Projekta mērķis: izstrādāt metodisko materiālu un apmācīt zemnieku saimniecību īpašniekus par gidiem savā saimniecībā, lai turpmāk varētu vadīt mācību ekskursijas skolēnu grupām par dabas daudzveidību pļavās.

2005. gadā Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs uzsāka līdzdalību INTERREG IIIC projektā *"Action learning for Identity and Competence in European Rural Areas"* jeb ALICERA. Latviešu valodā tas nozīmēi: Aktīvā mācīšanās Eiropas lauku apvidu identitātei un kompetencei. Latvijas Dabas fonds piedalījās projektā kā sadarbības partneris, izstrādājot un ieviešot vienu no projekta sadaļām – "Lauku ainava un dabas aizsardzība".

Projekta virsmērķis ir veicināt jauniešu iniciatīvu par iespējamās nākotnes saistīšanu ar dzīvi un darbošanos lauku reģionos. Lai to sasniegtu, izmantota izglītojoša metode – aktīva mācīšanās, kuras laikā skolēniem daudz labāk iespējams izprast dažādu procesu norisi apkārtnē. Lai veicinātu lauku reģionu attīstību, ALICERA tiecas nostiprināt iedzīvotāju piederību reģionam jeb savu vietjūtu un veicināt izpratni par veiksmīgas saimniekošanas iespējām laukos.

Latvijas Dabas fonds darba gaitā izstrādāja metodisko materiālu, kas būtu izmantojams apmācībai, lai zemes īpašnieki – saimnieki varētu izglītot skolēnus par dabas daudzveidību savā saimniecībā. Metodiskais materiāls ietver arī praktisku spēli, ar kuras palīdzību labāk nodot pieredzi un zināšanas par dabas daudzveidību pļavās. Sadarbojoties ar Valkas rajona lauku konsultāciju centru, izvēlējās pavisam 20 saimniecību, kuru saimnieki iesaistījās divos apmācības semināros. Tajos viņi varēja apgūt gan zināšanas bioloģijā, gidu darba metodikā, kā arī notika praktiskās nodarbības dabā. Turpinājumā apmācītie saimnieki uzņēma savā saimniecībā skolēnu grupas. Aktīvākajās saimniecībās uzņemto skolēnu skaits pārsniedza pat 150.

Andris Klepers

Lapsa Burgas pļavās. Foto: Ainārs Auniņš

Rūjas paliene pavasara palu laikā. Foto: Andris Klepers

Dabas aizsardzības plānu izstrāde īpaši aizsargājamām dabas teritorijām

Dabas liegums "Burgas pļavas"

Dabas liegums "Burgas pļavas" 183 ha platībā izveidots 2004. gadā un atrodas Valkas rajona Valkas pagastā. Lieguma izveidošanas galvenais mērķis ir saglabāt Upju palieņu pļavas un aizsargājamās putnu sugas ķikutu un griezi. Dabas liegums ir *Natura 2000* teritorija un atrodas Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā.

Plāna izstrādes laikā veikta plašāka dabas vērtību apzināšana: dzīvotņu, augu, putnu un bezmugurkaulnieku sugu izpēte, kā arī īstenoti hidroloģiskie un augsnes pētījumi.

Dabas aizsardzības plānā kā prioritārie pasākumi palieņu pļavu atjaunošanai un apsaimniekošanai paredzēti: krūmu izciršana, pirmreizējā pļaušana un tam sekojoša regulāra pļavu pļaušana vai noganīšana. Paredzēta arī lieguma teritorijas apzīmēšana ar informatīvām zīmēm, dabas aizsardzības plāna saīsinātās versijas sagatavošana un bukleta par dabas liegumu "Burgas pļavas" izdošana. Dabā paredzēts uzstādīt vienu informatīvu stendu par dabas daudzveidību un lieguma vērtībām. Lai atjaunotu palieņu pļavu dabisko hidroloģisko režīmu, vēlama atsevišķu meliorācijas grāvju neuzturēšana un dambju izveidošana uz grāvjiem vai grāvju aizbēršana. Lai novērtētu apsaimniekošanas pasākumu efektivitāti, paredzēta ligzdojošo putnu uzskaite atklātajās pļavu platībās, kā arī ūdens līmeņa un Sedas caurplūduma mērījumi.

Dabas aizsardzības plāns izstrādāts LIFE-Daba projekta "Palieņu pļavu atjaunošana" laikā sadarbībā ar ANO Attīstības programmas un Pasaules Vides fonda projektu "Bioloģiskās daudzveidības aizsardzība Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā". Plāna veidošanā aktīvi līdzdarbojās arī Valkas pagasta pašvaldība un vietējie iedzīvotāji, kuri iesaistījās uzraudzības grupas darbībā. Daļu no plānā paredzētajām darbībām jau šobrīd īsteno, un procesā ir palieņu pļavu atjaunošanas un turpmākās apsaimniekošanas darbi. Liels atbalsts šo darbu uzsākšanai ir jau minētajam LIFE-Daba projektam, kā arī valsts subsīdijām, kas paredzētas par dabisko pļavu apsaimniekošanu atbilstoši dabas aizsardzības nosacījumiem.

Dabas liegums "Rūjas paliene"

Dabas liegums "Rūjas paliene" 444 ha platībā izveidots 2004. gadā. Liegums atrodas Valmieras rajona Sēļu, Vilpulkas un Jeru pagastā. Lieguma izveidošanas galvenais mērķis ir saglabāt Upju palieņu pļavas un īpaši aizsargājamās putnu sugas ķikutu un griezi. Dabas liegums ietver pēdējās mazpārveidotās atklātās pļavas Rūjas palienē. Liegums ir *Natura 2000* vieta un atrodas Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā.

Dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā veikta teritorijas dabas vērtību precīza apzināšana. Veikti arī hidroloģiskā režīma un augsnes pētījumi, lai precīzāk spētu prognozēt teritorijas iespējamo attīstību un paredzēt efektīvākos tās apsaimniekošanas pasākumus.

Rūjas palieņu galvenā vērtība ir ķikuts, kam šajā teritorijā esošie riesti pieder sugas riestu kompleksam ap Burtnieka ezeru, kas ir sugai nozīmīgākais Ziemeļlatvijā. Pļavās ligzdo vai barojas arī tādas retas un aizsargājamas putnu sugas kā grieze, ormanītis un mazais ērglis. Bez vērtīgajām palieņu pļavām sastopami arī vairāki citi Eiropā apdraudēti pļavu biotopi.

Lai nodrošinātu liegumā esošo pļavu uzturēšanu, paredzēta: krūmu ciršana, pļaušana vai noganīšana, ozolu un kadiķu atēnošana. Meliorācijas ietekmes samazināšanai palieņu pļavās vēlams aizbērt atsevišķus meliorācijas grāvjus pilnībā vai ierīkot uz tiem ūdeni nosprostojošus dambjus. Meliorācija ir veicinājusi arī atklāto un savulaik uzturēto plašo pļavu platību fragmentāciju, jo grāvji aizauguši ar krūmiem.

Dabas lieguma vērtību saglabāšanos sekmētu Rūjas upes dabiskā plūduma atjaunošana, kas īstenojama, vai nu pilnībā pārtraucot Imantas un Ķoņu HES darbību, vai palielinot to ekoloģisko caurplūdumu un ierīkojot zivju migrāciju ceļus. Šāda pieredze Latvijā līdz šim ir ar Slampes upes dabisko līkumu atjaunošanu Ķemeru nacionālajā parkā.

Dabas aizsardzības plāns izstrādāts projekta LIFE-Daba "Palieņu pļavu atjaunošana" laikā sadarbībā ar ANO Attīstības programmas un Pasaules Vides fonda projektu "Bioloģiskās daudzveidības aizsardzība Ziemeļvidzemes biosfēras rezervātā".

Liene Salmiņa

Pilssala Jelgavā. Foto: Jelgavas pilsētas dome

Lielo Kangaru purvs. Foto: Ieva Rove

Izstrādājot dabas aizsardzības plānu, galvenais uzdevums ir saskaņot dabas aizsardzības, rekreācijas un reģiona attīstības intereses, nodrošinot teritorijas vērtību saglabāšanu un izveidošanas mērķu sasniegšanu. Saskaņojot intereses, prioritāte ir dabas aizsardzība.

Dabas liegums "Lielupes palienes pļavas"

Dabas liegums "Lielupes palieņu pļavas" atrodas Jelgavas pilsētas, Ozolnieku novada un Jaunsvirlaukas pagasta teritorijā. Valsts nozīmes dabas liegums dibināts 1999. gadā, 2004. gadā tas paplašināts, pievienojot vēl divas palieņu pļavu teritorijas.

Lieguma dibināšanas mērķis – saglabāt dabiskās palieņu pļavas Lielupes krastos. Kopš 2004. gada dabas liegums ir iekļauts Eiropā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklā *Natura 2000* kā savvaļas putnu, dabisko biotopu un augu sugu aizsardzībai nozīmīga platība Latvijā. Teritorijas platība ir 352 ha.

Dabas aizsardzības plānu 2002. gadā izstrādāja SIA "ELLE", taču 2006. gadā Latvijas Dabas fonds to atjaunoja, jo bija mainījusies lieguma platība un statuss. Plāna izstrāde turpmākajiem 10 gadiem notika LIFE-Daba projekta "Palieņu pļavu atjaunošanai" ietvaros.

Izstrādes laikā veikta teritorijas papildu izpēte. Dabas liegumā līdz šim konstatētas 27 īpaši aizsargājamas augu un dzīvnieku sugas, kā arī divi aizsargājamie biotopi – eitrofas augsto lakstaugu audzes ar dižzirdzeni un mēreni mitras pļavas. Liegums ir nozīmīga tārtiņveidīgo putnu ligzdošanas vieta un migrējošo ūdensputnu atpūtas vieta. Galvenās dabas vērtības liegumā ir dabiskās palieņu pļavas, kas nodrošina biotopus lielajai putnu daudzveidībai.

Dabas lieguma teritorija ir viendabīga – vairāk nekā 95% lieguma platības veido dažādi apsaimniekotas dabiskas palieņu pļavas. Dabas liegumā ir izdalītas divas funkcionālās zonas – dabas lieguma zona ar sezonas liegumu Pils salā, kurā ietilpst visi palieņu pļavu biotopi, un neitrālā zona, kas ietver apbūvi un pagalmus.

Paredzētie apsaimniekošanas pasākumi ietver lieguma robežu iezīmēšanu dabā, kā arī grozījumu veikšanu esošajos teritoriālplānojumos. Paredzēta pļavu atjaunošana, cērtot krūmus, un to uzturēšanu, pļaujot vai ganot. Plānotie atpūtas infrastruktūras izveides pasākumi ietver barjeru, atpūtas vietas, skatu torņa, skatu platformas un informācijas stendu ierīkošanu. Nepieciešams veikt regulāru aizsargājamo biotopu un sugu stāvokļa novērtējumu.

Dabas liegums "Lielie Kangari"

Dabas liegums "Lielie Kangari" 1972,4 ha platībā atrodas Rīgas rajona Ropažu novadā un Ogres rajona Suntažu pagastā. Valsts nozīmes dabas liegums ir dibināts jau 1957. gadā, kopš 2004. gada tas ir iekļauts *Natura 2000* teritoriju tīklā. Liegums izveidots Latvijā lielākā un izteiksmīgākā osu vaļņa, tā nogāzes un pārmitrās pakājes reljefa biotopu un veģetācijas aizsardzībai.

Aizsargājamā teritorijā ir pārstāvēti astoņi Latvijā un Eiropā aizsargājami biotopi: dabīgi eitrofi ezeri (3,5 ha), pārejas purvi un slīkšņas (18 ha), boreālie meži (102,5 ha), melnalkšņu staignāji (8,9 ha), skujkoku mežs uz osveida reljefa formām (45,2 ha), purvaini meži (497,1 ha), nogāžu un gravu meži (1,6 ha), kā arī neskarti augstie purvi (605,8 ha).

Kopumā lieguma teritorijā līdz šim ir atrastas 20 augu, piecas sēņu, sešas ķērpju, sešas bezmugurkaulnieku, 19 putnu un divas īpaši aizsargājamas zīdītāju sugas.

Dabas aizsardzības plānu 10 gadiem izstrādāja Latvijas Dabas fonds un tā izstrādi finansēja VAS "Latvijas valsts meži" Rietumvidzemes mežsaimniecība.

Dabas aizsardzības plānā ir izvirzīti šādi teritorijas apsaimniekošanas ilgtermiņa mērķi:

- saglabāts teritorijai raksturīgais reljefs;
- saglabātas dzīvotspējīgas tipiskās un aizsargājamās, osiem un augstajiem purviem raksturīgās sugu sabiedrības un nodrošināti apstākļi to izplatībai ārpus tagadējām atradnēm;
- labiekārtota atpūtas, teritorijas dabas vērtību un nacionālo partizānu piemiņas vietu apskates un izziņas infrastruktūra, sadalīta atpūtnieku plūsma un novirzīta no jutīgākajām vietām.

Dabas aizsardzības plānā paredzētie pasākumi ietver teritorijas robežu iezīmēšanu dabā un izstrādāt papildinājumus teritoriju plānojumos, neiejaukšanās režīmu vai apsaimniekošanas pasākumus (lapkoku atēnošana, egļu izciršana noteiktos nogabalos). Papildus ir paredzēta teritorijas tūrisma infrastruktūras pilnveidošana vietā, kas ietver dabas takas ar skatu torni izveidi, informatīvo zīmju izvietošanu, tualetes ierīkošanu u.c.

Ieva Rove

Tebras upe dabas lieguma teritorijā. Foto: Liene Salmiņa

Dabas parkā jau esošo atpūtas vietu papildinās pārdomāti iekārtota tūrisma infrastruktūra. Foto: Ieva Rove.

Dabas liegums "Tebras ozolu meži"

Dabas liegums "Tebras ozolu meži" 49 ha platībā izveidots 2004. gadā un atrodas Liepājas rajona Lažas pagastā. Tas iekļauts *Natura 2000* īpaši aizsargājamo teritoriju tīklā.

Lieguma izveidošanas galvenais mērķis ir saglabāt ozolu mežus, kas ir īpaši aizsargājams biotops Latvijā un Eiropas Savienībā. Dabas liegumā konstatētas septiņas īpaši aizsargājamas augu sugas un trīs dzīvnieku sugas. Teritorija ir bagāta ar sēnēm – šeit uzskaitīts ap 200 sēņu sugu.

Visas dabas lieguma meža zemes atrodas VAS "Latvijas valsts meži" Dienvidkurzemes mežsaimniecības tiesiskajā valdījumā. Daļu dabas lieguma ozolu mežu Valsts meža dienests ir izdalījis kā augstvērtīgas dabiskas izcelsmes mežaudzes koku sugu ģenētiskās daudzveidības un genofonda saglabāšanai.

Lieguma teritorijas apsaimniekošanai izvirzīts ilgtermiņa mērķis: liegumā dominē Rietumlatvijai raksturīgi ozolu meži un te atrodas šādiem mežiem raksturīgas augu un dzīvnieku sugas. Lai to sasniegtu, lieguma robežas jāiezīmē dabā un liegums jāiekļauj kā dabas pamatne Lažas pagasta teritorijas plānojumā. Liegumā jāsaglabā dabiskie meža biotopi (18,9 ha), ģenētiski vērtīga ozolu audze (47 ha), vecie ozoli un reto un aizsargājamo sugu atradnes. Paredzēts, ka liegumā neatrodas tūrisma infrastruktūra un tas nav popularizējams apmeklētājiem.

Ozolu mežu ilglaicīgu saglabāšanos var negatīvi ietekmēt egļu īpatsvara palielināšanās, nomācot ozolu attīstību, kā arī paskābinot augsnes. Tas var ietekmēt zemsedzes augāja nomaiņu, kā arī veicināt bojājumus, ko dzīvnieki nodara jaunajiem ozoliņiem. Prioritārie pasākumi ir ozolu atēnošana dabiskajos meža biotopos un selektīva I un II stāva egļu izciršana. Dabas aizsardzības plānā paredzēta arī jauno ozoliņu aizsardzība pret bojājumiem un mežacūku medību intensitātes palielināšana. Svarīgs pasākums ir ozolu vitalitātes, mežaudzes attīstības un aizsargājamo sugu un biotopu monitoringa ieviešana.

Dabas aizsardzības plāns izstrādāts pēc VAS "Latvijas valsts meži" Dienvidkurzemes mežsaimniecības pasūtījuma.

Liene Salmiņa

Dabas parks "Vilce"

Dabas parks 144 ha platībā atrodas Jelgavas rajona Vilces pagastā. Vienlaikus ar parka nodibināšanu 2004. gadā to iekļāva Eiropā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklā *Natura 2000*.

Parka izveides mērķis (pēc vietējo iedzīvotāju iniciatīvas) ir saglabāt izteiktas upju ielejas ar nogāžu un gravu mežiem, kuros sastopamas Latvijā retas un aizsargājamas augu sugas, smilšakmens atsegumus un kultūrvēsturiski nozīmīgas vietas. Teritorija ir bioloģiski daudzveidīga, un tā ir viena no ainaviski skaistākajām vietām Zemgalē. Veicot teritorijas apsekošanu plāna izstrādes ietvaros, ir atrastas papildu sugas, kas pierāda teritorijas lielo bioloģisko vērtību.

Galvenās teritorijas dabas vērtības ir dabas parka reljefs un augsne, kas veido priekšnosacījumus retu un aizsargājamu dzīvotņu pastāvēšanai. Te sastopami Latvijā un Eiropā reti un aizsargājami biotopi, to skaitā nogāžu un gravu meži (41,4 ha), upju straujteces (0,9 ha), smilšakmens atsegumi (0,01 ha), pārmitri platlapju meži (1,3 ha), kā arī Eiropā aizsargājamās mēreni mitrās pļavas (10,1 ha). Parkā konstatēti Latvijā īpaši aizsargājami dabiski meža biotopi 21,3 ha platībā. Sastopamas retas un aizsargājamas augu, bezmugurkaulnieku un putnu sugas, piemēram, lapkoku praulgrauzis, dzeņveidīgo sugas. Kultūrvēsturiski nozīmīgi ir Vilces pilskalns un Vilces muižas apbūve ar parku. Tāpēc teritoriju iepazīst apmeklētāji, kuru skaits pēdējos piecos gados ir lēnām audzis. To sekmējis arī apstāklis, ka pakāpeniski labiekārto parka tūrisma infrastruktūru.

Lai aizsargātu un saglabātu dabas parka vērtības, plānā paredzēta neiejaukšanās biotopu dabiskās attīstības procesos, izņemot vietas, kur bioloģisko vērtību uzturēšanai ir nepieciešami noteikti apsaimniekošanas pasākumi: ozolu un priežu atēnošana, kopšanas cirtes, pļavām vēlā pļaušana. Lai nenoplicinātu dabas vērtības, ir nepieciešams novirzīt apmeklētāju plūsmu pa noteiktām takām.

Plāna izstrāde ir valsts pasūtījums, to finansē VAS "Latvijas valsts meži" Zemgales mežsaimniecība.

Ieva Rove

2006. gadā Latvijas Dabas fonda projektus un darbību atbalstījuši:

2006. gadā LDF īstenotos projektus partnerības ietvaros atbalstījušas 40 pašvaldības.

Latvijas Dabas fonds ir vairāku starptautisku vides organizāciju biedrs:

Eiropas Vides birojs (EEB)

Centrālās un Austrumeiropas Darba grupa bioloģiskās daudzveidības uzlabošanai (CEE-WEB)

Planta Europa ir valstisku un nevalstisku organizāciju apvienība, kas darbojas savvaļas augu un sēņu sugu aizsardzības un saglabāšanas jomā

Natura 2000 – Eiropas aizsargājamo teritoriju tīkls

Dabas aizsardzība Latvijā šobrīd ir cieši saistāma ar *Natura 2000* jēdzienu. *Natura 2000* ir vienots aizsargājamo teritoriju tīkls visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, kas nozīmīgs dažādu īpaši aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu aizsardzībai un saglabāšanai. *Natura 2000* teritoriju tīkls aizņem 20 % no Eiropas Savienības valstu kopējās teritorijas (Latvijā - 11,9 % no valsts teritorijas, iekļaujot pavisam 336 īpaši aizsargājamās dabas teritorijas).

Latvijas Dabas fonds

Raiņa bulv. 31-6 (3. stāvā), Rīga, LV-1050
Tālr.: 7830999, fakss: 7830291
E-pasts: ldf@ldf.lv
www.ldf.lv

Pārskatu sagatavoja:
Andris Klepers, Inga Račinska
Teksta autori minēti pie projektu aprakstiem
Vāku fotogrāfiju autori:
Pirmais vāks – Ainārs Auniņš (Pededzes lejtece)
Ceturtais vāks – Jānis Reihmanis (Parastā īve)
Dizains: Ainars Gaidis, aģentūra "DUE".
Zīmējumu autore: Ditta Zagorska
Iespiests: SIA UniPrints
Iespiests uz videi draudzīga papīra:
vāks – Munken Lynx 200 g/m²
iekšlapas – Munken Lynx 130 g/m²